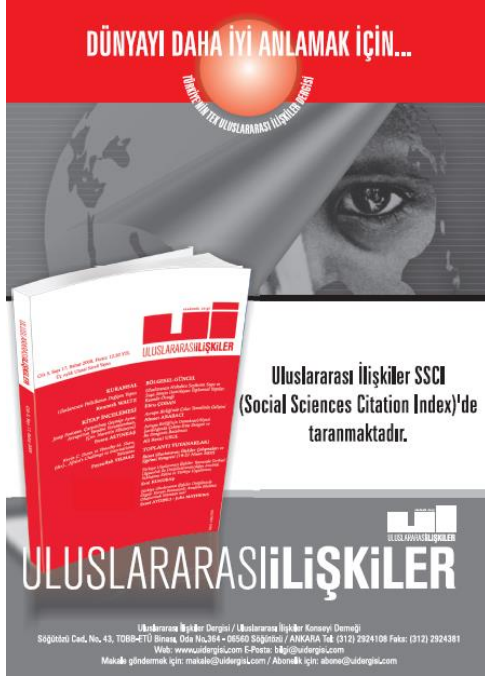

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

KİTAP İNCELEMESİ

*Mustafa Serdar PALABIYIK, 1915 Olaylarını
Anlamak: Türkler ve Ermeniler*

Mustafa Said ÇETİNKAYA*

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
TOBB ETÜ

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi
Web: www.uidergisi.com.tr | E- Posta: bilgi@uidergisi.com.tr

1915 Olaylarını Anlamak: Türkler ve Ermeniler

Mustafa Serdar PALABIYIK

Beta Yayınları, İstanbul, 132 sayfa. ISBN:20159786053332077

Mustafa Said ÇETİNKAYA

Yüksek Lisans Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İİBF, TOBB ETÜ, Ankara.

E-posta: mustafasaidcetinkaya@gmail.com

Bu çalışmanın amacı 19. yüzyılın sonlarından günümüze dek devam eden “Ermeni Sorunu”nu kapsamlı bir biçimde incelemektir. Eserin odağında hissedilen acının sadece Ermeni toplumu tarafından değil, onlarla birlikte Müslüman ve Türk toplumu tarafından da tecrübe edildiğini detaylıca ele alarak yaşananların soykırım olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusuna cevap arayarak konuyu ayrıntılarıyla okuyucuya sunmaktır. Diğer bir deyişle bu kitap hem Türk, hem de Ermeni tarafının tezlerine mümkün mertebede eşit yer vermeye çalışan, ancak nihayetinde 1915 yılında gerçekleşen olayların hukuken soykırım olarak değerlendirilemeyeceğini ileri süren bir çalışmadır.

Kitabın odağında tarihsel verilerden ziyade soykırım suçunun hukuki boyutunun irdelenmesi yer almaktadır. Bu odak, kitabı Ermeni meselesi üzerinde yazılmış diğer birçok çalışmadan ayıran en temel farklılıktır. Yazar, tehcir sırasında çok sayıda Ermeni'nin hayatını kaybettiğini ifade etmekle birlikte o dönemde yaşanan bu acıların soykırım olarak tanımlanamayacağını iddia etmektedir. Yazarın değerlendirmesiyle, hukuken, yüzbinlerce kişinin katledilmesi Soykırım Sözleşmesi'ndeki koşullara uymuyorsa soykırım olarak tanımlanamayacağı gibi, Soykırım Sözleşmesi'ndeki koşullara uyması halinde 100 kişinin dahi katledilmesi soykırım olarak nitelendirilebilir.

Kitabın giriş kısmı, yaşanan acı olayların tek taraflı olmadığını, büyük bir coğrafyaya hâkim olan bir imparatorluğun dağılmasıyla birlikte, imparatorlukta yaşayan çeşitli toplulukların benzer acı olaylarla karşılaştıklarını örnekler üzerinden incelemektedir. Öyle ki 1912-1913 yıllarında yaşanan Balkan Savaşları'nın ardından yüzbinlerce Müslüman/Türk yaşadıkları topraklardan kovulmuş ve büyük kayıplara maruz kalmışlardır. Yine 1915 yılında yaşanan tehcir sırasında da yüzbinlerce Ermeni hayatını kaybetmiştir. Bunun yanı sıra Birinci Dünya Savaşı sonrasında Anadolu'yu terk etmek zorunda kalan Rumlar zorunlu mübadeleye tabi tutulmuşlardır. Bütün bunlar “ortak acı” kavramının Osmanlı toplumunda yaşayan hemen her grubun benzer deneyimleri ile şekillendiğini göstermektedir.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre sonra, 1915 yılında, Ermenilerin büyük bir bölümünün maruz kaldığı tehcir, Türk-Ermeni ilişkilerinin en önemli ve tartışmalı konu başlıklarından birisi olmuştur. Mustafa Serdar Palabıyık kitabında, savaş boyunca yüzbinlerce Ermeni'nin oldukça ağır

koşullar altında tehcir edildiğini ve bu süreçte yaşanan kayıpların da büyük olduğunu söylemektedir. Yazar, bu kayıpların tek nedeninin tehcir sırasında yaşanan salgın hastalıklar ve açlık olmadığını, aynı zamanda çetelerin tehcir konvoylarına saldırıları, bazı Osmanlı yerel yöneticilerinin kötü muameleleri ve Türkler ile Ermeniler ve Kürtler arasındaki toplumlararası çatışmaların da kayıplara neden olduğunu belirtmektedir.

Kitap yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, soykırım kavramına genel bir giriş niteliğinde olup, soykırımın iki temel ögesini, “yok etmek saiki” ve “yok etme kastını” ele almaktadır. Bu bölümde yazar, öncelikle soykırımın hukuki bir kavram olduğu konusuna odaklanmaktadır. Bu bölümde soykırım kavramının tanımı, içeriği ve tarif edilen suçun nasıl cezalandırılacağı konuları 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ne dayanılarak açıklamaktadır. Bu tanıma göre soykırım suçunu oluşturan fiiller şunlardır:

- Gruba mensup olanların öldürülmesi;
- Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;
- Kısmen veya tamamen, grubun fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak yaşam şartlarının kasten değiştirilmesi;
- Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler alınması;
- Gruba mensup çocukların zorla bir başka gruba nakledilmesi.

Ancak bu fiillerin işlenmesi tek başına soykırım anlamına gelmez; bunun için bu fiillerin sözleşmede belirtilen gruplara sırf o gruba mensup oldukları için (saik) ve yok etmek üzere (kasıt) uygulanması gerekir (s.7-8).

İkinci bölümde Osmanlı yöneticilerinde veyahut Müslüman toplumunda Ermenilere yönelik ırksal nefret temelli sistematik bir Ermeni karşıtlığının var olup olmadığı sorusu irdelenmektedir. Soykırım kastı olmaksızın hiçbir eylemin soykırım olarak adlandırılmayacağı argümanının desteklenmesi adına bu kısmın önemli olduğu belirtilebilir. Yazar tam da bu nedenle bir açıklama yapmaya ihtiyaç duymuştur: “Soykırım suçunun olmazsa olmaz unsurlarından biri, belirli bir grubu sırf o gruba mensup oldukları için ortadan kaldırma saiki ise, 1915 tehcirini soykırım olarak değerlendirebilmek için Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Ermenilere dönük dinsel veya ırksal bir nefretin varlığının kanıtlanması gerekir.” (s. 11). Farklı bir söylemle şayet böyle bir kasıt varsa bunlar delilleri ortaya konulmalıdır.

Üçüncü bölüm tehciri organize eden Osmanlı yöneticilerinin Ermeni toplumuna yönelik bir yok etme kastı olup olmadığı sorusuna odaklanmaktadır. Bu bölümde yazar, İttihat ve Terakki Cemiyeti yöneticilerine ait olduğu iddia edilen ve soykırım kastı anlamına gelebilecek bazı belge ve kaynakların var olduğunu ancak bunların doğruluğu konusunda çok ciddi şüpheler bulunduğunu ifade etmektedir. Fakat yazarın bu belge ve kaynakların gerçekliğine dair şüphelere detaylıca yer vermediği ve belge ve kaynakların sorunlu taraflarını karşı belgelerle ortaya koymadığı söylenmelidir. Okurun belgelerin ve kaynakların sahteliği konusunda ikna edilebilmesi için yazarın daha açık bir takım kanıtları sunması gerektiği düşünülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu yöneticilerinin o dönemde Ermenileri yok etme kastının olmadığı, tehcir sırasında Ermenilere kötü muamele edenlerin nasıl yargılandığı konusu dördüncü bölümde işlenmektedir. Yazarın ifadesiyle: “Ermenilere yönelik suç işleyenlerin 1916 yılının ortalarına kadar devam eden yargılanması sonucunda 67 kişi idama çarptırılmış, 524 kişiye farklı derecelerde hapis cezaları verilmiş, 68 kişi sürgün, kürek veya para cezası ile cezalandırılmışlardır.” (s. 44). Bu durum

göstermektedir ki, dönemin bazı yerel yöneticileri tehcire maruz kalanlara yönelik kötü muamelede bulunmuşlarsa da bu kişiler yine dönemin hukuk kuralları çerçevesinde cezalandırılmaya çalışılmıştır.

Beşinci bölümde ise daha çok Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ermenileri tehcir kararının arkasında yatan nedenlere odaklanılmıştır. Diğer bir deyişle, dönemin yöneticilerinin bu kararı almalarındaki askeri saikler incelenmiştir. Yazara göre 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na oldukça pahalıya mâl olmasına rağmen, tehcir kararının alınmasının altında yatan neden Ermenilerin Rus ordusu bünyesinde veya ona destek olacak şekilde giriştikleri askeri faaliyetlerin Osmanlı güvenliğini tehdit etmesidir.

Kitabın altıncı bölümü Ermeni soykırımı iddialarının yayılmasında oldukça önemli bir role sahip olan Ermeni Diasporası'nın ortaya çıkışı, kendi içerisinde yaşadıkları tartışmalar ve uzun yıllardır süregelen Türk-Ermeni ilişkileri konusunda Ermenistan hükümeti ile yaşanan fikir ayrılıkları incelenmektedir. Nitekim "Ermeni soykırımı iddiaları farklı Diaspora grupları arasındaki fikir ayrılıklarının etkisini azaltan önemli bir birleştirici unsura dönüşmüştür. Dahası, Diaspora Ermenileri sahip oldukları ekonomik gücü de kullanarak Ermenistan'ın iç ve dış siyasetinin karar alma mekanizmalarına da müdahale etmeye başlamışlardır." (s. 77). *Bütün bunlardan dolayı Türkiye ile Ermenistan arasında süregelen sorunun daha iyi anlaşılması için diasporanın etkisinin de incelenmiş olması oldukça faydalı olmuştur.*

Son bölümde bilhassa Ermeni Diasporası'nın da etkisi ile Ermeni soykırımı iddialarını tanıyan parlamentoların kararlarının hukuki geçerliliğinin var olup olmadığı konusu ele alınmıştır. "Soykırım Sözleşmesine göre belirli bir olayın soykırım olup olmadığına ancak yetkili bir ulusal mahkeme ya da kendisine başvuran devletlerin yargı yetkisini baştan kabul ettikleri uluslararası ceza mahkemeleri verebilir. Bunun dışında alınan kararlar hukuki değil, ancak siyasi." (s. 103-104). Dolayısıyla parlamento kararlarının hukuki bir nitelik taşımaktan ziyade siyasi metinler olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak kitap dilinin sadeliği ile kolay bir şekilde okunabilmektedir. Bir nevi Ermeni soykırımı iddiaları konusunda el kitabı niteliğinde olduğu için çok uzun kuramsal tartışmalar ve tanımlarla da okuyucuyu yormamaktadır. Yazarın yaklaşımı daha çok soykırım iddialarının gerçekleşmesi için gerekli olan unsurların gerçekleşmediğini okuyucuya sunma şeklindedir. Bunu da büyük ölçüde başarıyla gerçekleştirmiştir. Bazı bölümlerde iddiaların aksini ortaya sunarken belgelere dayanılmamış olması bir eksiklik olsa da, bu kitabın genel anlamda soykırım iddialarını ele alan kitaplar arasında oldukça önemli ve değerli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.